Latin American Journal of Education
www.lajoe.org

RAQAMLI TA’LIM MUHITIDA YOSHLARNING VATANPARVARLIK DUNYOQARASHINI RIVOJLANTIRISHNING PEDAGOGIK SHART-SHAROITLARI

Akbarov Anvar Tojimatovich
Farg‘ona davlat universiteti harbiy ta’lim fakulteti o‘qituvchisi

Annotatsiya: *Mazkur maqolada raqamli ta’lim muhitida yoshlarning vatanparvarlik dunyoqarashini rivojlantirishning nazariy-pedagogik asoslari, mazkur jarayonning o‘ziga xos xususiyatlari hamda samaradorligini ta’minlovchi pedagogik shart-sharoitlar yoritilgan. Shuningdek, raqamli ta’lim resurslarining yoshlar ma’naviy kamoloti, milliy o‘zlikni anglash, tarixiy xotirani mustahkamlash va fuqarolik mas’uliyatini shakllantirishdagi imkoniyatlari tahlil qilingan. Vatanparvarlik tarbiyasini zamonaviy axborot-kommunikatsiya texnologiyalari, interfaol ta’lim metodlari, media va axborot savodxonligi hamda milliy va umuminsoniy qadriyatlar integratsiyasi asosida tashkil etishning pedagogik ahamiyati asoslab berilgan. Shu bilan birga, yoshlarning raqamli axborot makonida mustaqil fikrlashi, axborot manbalarini tanqidiy baholashi va ijtimoiy mas’uliyatini rivojlantirish masalalariga alohida e’tibor qaratilgan. Maqolada raqamli ta’lim muhitida vatanparvarlik dunyoqarashini rivojlantirishning ustuvor yo‘nalishlari yuzasidan nazariy xulosalar va ilmiy-amaliy tavsiyalar bayon etilgan.*

Kalit so‘zlar: *raqamli ta’lim muhiti, vatanparvarlik, vatanparvarlik dunyoqarashi, yoshlar tarbiyasi, milliy qadriyatlar, milliy o‘zlikni anglash, tarixiy xotira, raqamli texnologiyalar, media savodxonlik, axborot madaniyati, fuqarolik mas’uliyati, pedagogik shart-sharoitlar, innovatsion ta’lim metodlari.*

KIRISH

XXI asrda globallashuv jarayonlarining jadallashuvi, axborot-kommunikatsiya texnologiyalarining ta’lim tizimiga keng joriy etilishi hamda raqamli axborot makonining yoshlar dunyoqarashiga ta’siri kuchayib borayotgani vatanparvarlik tarbiyasini zamonaviy pedagogik yondashuvlar asosida tashkil etishni taqozo etmoqda. Bugungi kunda raqamli texnologiyalar nafaqat bilim olish, axborot almashish va kommunikativ munosabatlarni rivojlantirish vositasi, balki yoshlarning milliy o‘zligini anglashi, tarixiy xotirasi, fuqarolik pozitsiyasi, ijtimoiy mas’uliyati va Vatanga daxldorlik tuyg‘usini shakllantirishga ta’sir ko‘rsatuvchi muhim ijtimoiy-pedagogik omil sifatida namoyon bo‘lmoqda. Shu nuqtayi nazardan, raqamli ta’lim muhitida yoshlarning vatanparvarlik dunyoqarashini rivojlantirish masalasi zamonaviy pedagogika fanining dolzarb ilmiy-tadqiqot yo‘nalishlaridan biri hisoblanadi.

Vatanparvarlik shaxsning o‘z Vataniga muhabbati, milliy qadriyatlar va tarixiy merosga hurmati, mamlakat

Latin American Journal of Education
www.lajoe.org

taraqqiyotiga daxldorlik hissi, jamiyat oldidagi fuqarolik mas'uliyati hamda umumxalq manfaatlariga sadoqati bilan tavsiflanadigan murakkab ma'naviy-axloqiy va ijtimoiy sifatdir. Mazkur sifatni shakllantirish jarayoni yosh avlodning faqat nazariy bilimlarni o'zlashtirishi bilan cheklanmay, balki uning mustaqil fikrlashi, ijtimoiy voqelikni tanqidiy tahlil qilishi, milliy va umuminsoniy qadriyatlarni anglab yetishi hamda ijtimoiy hayotda faol ishtirok etishi bilan uzviy bog'liqdir. Binobarin, vatanparvarlik dunyoqarashini rivojlantirish uzluksiz, tizimli va maqsadli pedagogik ta'sirni talab qiladigan ko'p qirrali tarbiyaviy jarayon sifatida qaralishi lozim.

Raqamli ta'lim muhiti yoshlarning bilim olish imkoniyatlarini kengaytirish bilan bir qatorda, tarbiyaviy jarayonning mazmuni, shakllari va metodlarini ham yangicha tashkil etish uchun keng imkoniyatlar yaratadi. Elektron ta'lim platformalari, virtual muzeylar, raqamli tarixiy manbalar, multimedia materiallari, interaktiv ta'lim resurslari, masofaviy loyihalar va ta'limiy ijtimoiy tarmoqlar vositasida milliy tarix, madaniy meros, buyuk ajdodlar hayoti va faoliyati, mamlakatning zamonaviy taraqqiyoti hamda fuqarolik burchiga oid bilimlarni samarali o'zlashtirish mumkin. Bunday imkoniyatlardan pedagogik maqsadga muvofiq foydalanish yoshlarning Vatan tarixiga qiziqishini oshirish, milliy o'zlikni anglashini chuqurlashtirish, mustaqil mushohada yuritish qobiliyatini rivojlantirish va vatanparvarlik qadriyatlarini shaxsiy e'tiqod darajasiga olib chiqishga xizmat qiladi.

Shu bilan birga, raqamli axborot makonida yoshlarning turli mazmundagi, jumladan, ishonchliligi yetarlicha tekshirilmagan axborotlar bilan to'qnash kelishi, tarixiy va madaniy ma'lumotlarning buzib talqin qilinishi, manipulyativ materiallar ta'siriga tushishi hamda virtual faoliyatning real ijtimoiy mas'uliyatdan ustun qo'yilishi kabi holatlar vatanparvarlik tarbiyasini tashkil etishda muayyan pedagogik muammolarni yuzaga keltiradi. Mazkur vaziyat yoshlarning axborot savodxonligi, tanqidiy fikrlashi, media madaniyati va raqamli fuqarolik kompetensiyalarini rivojlantirishni vatanparvarlik tarbiyasi bilan uzviy uyg'unlashtirish zaruratini yuzaga chiqaradi. Demak, raqamli ta'lim muhitining mavjud imkoniyatlaridan samarali foydalanishning o'zi yetarli emas; buning uchun uning mazmuni, metodlari, pedagogik vositalari va tarbiyaviy natijalarini o'zaro muvofiqlashtiruvchi ilmiy asoslangan tizim zarur.

Mazkur muammoning pedagogik mohiyati raqamli texnologiyalarni yoshlar ongiga tayyor g'oyalarni singdirish vositasi sifatida emas, balki ularning mustaqil fikrlashi, tarixiy va ijtimoiy voqelikni anglash qobiliyati, milliy qadriyatlarga ongli munosabati hamda mas'uliyatli fuqarolik pozitsiyasini rivojlantirishga xizmat qiladigan ta'limiy resurs sifatida qo'llashda namoyon bo'ladi. Bunda shaxsga yo'naltirilgan, kompetensiyaviy, faoliyatga asoslangan,

Latin American Journal of Education
www.lajoe.org

aksiologik va interfaol yondashuvlarning o‘zaro integratsiyasi muhim ahamiyat kasb etadi. Ayniqsa, yoshlarning raqamli loyihalarda ishtirok etishi, mahalliy tarix va madaniy merosga oid elektron materiallar yaratishi, ijtimoiy ahamiyatga ega tashabbuslarni amalga oshirishi hamda jamoaviy ta’lim faoliyatiga jalb qilinishi vatanparvarlik dunyoqarashining bilim, qadriyat, munosabat va amaliy faoliyat komponentlarini o‘zaro uyg‘unlikda rivojlantirish imkonini beradi.

O‘zbekiston ta’lim tizimida yoshlarni milliy va umuminsoniy qadriyatlarga hurmat ruhida tarbiyalash, ularning ma’naviy salohiyati, fuqarolik mas’uliyati va ijtimoiy faolligini rivojlantirish ustuvor vazifalardan biri hisoblanadi. Bu jarayonda ta’lim muassasalarining tarbiyaviy faoliyatini raqamli transformatsiya talablari bilan uyg‘unlashtirish, zamonaviy axborot-kommunikatsiya vositalaridan maqsadli foydalanish hamda o‘quvchi-yoshlarning individual ehtiyojlarini hisobga olish muhim ilmiy-amaliy ahamiyatga ega. Raqamli ta’lim muhitida vatanparvarlik tarbiyasini samarali tashkil etish pedagog, maktab maslahatchisi, psixolog, ota-ona va ijtimoiy hamkorlik subyektlari faoliyatining muvofiqlashtirilishini ham talab qiladi. Chunki yoshlarning vatanparvarlik dunyoqarashi faqat ta’lim muassasasidagi mashg‘ulotlar ta’sirida emas, balki oila, mahalla, ijtimoiy muhit va raqamli axborot makonidagi tajribalarining o‘zaro ta’siri natijasida shakllanadi.

Muammoning dolzarbligi, bir tomondan, raqamli texnologiyalarning yoshlar hayoti va ta’lim jarayonidagi o‘rni ortib borayotgani, ikkinchi tomondan esa vatanparvarlik tarbiyasining mazmuni va metodlarini yangi axborot muhitiga moslashtirish zarurati bilan belgilanadi. Xususan, raqamli ta’lim vositalari orqali berilayotgan tarbiyaviy mazmunning yoshlar dunyoqarashiga ta’sirini aniqlash, vatanparvarlik kompetensiyalarini rivojlantirishga xizmat qiluvchi pedagogik shart-sharoitlarni belgilash, ta’limiy faoliyatni tashkil etishning samarali shakl va metodlarini ishlab chiqish hamda ularning natijadorligini mezonlar asosida baholash muhim ilmiy vazifalardandir. Mazkur yo‘nalishda tizimli yondashuvning mavjudligi raqamli ta’lim imkoniyatlarini tarbiyaviy maqsadlar bilan uyg‘unlashtirish, yoshlarning axborot makonidagi faoliyatini ma’naviy-axloqiy mezonlar asosida yo‘naltirish va vatanparvarlik tarbiyasining samaradorligini oshirishga xizmat qiladi.

Shu asosda “Raqamli ta’lim muhitida yoshlarning vatanparvarlik dunyoqarashini rivojlantirishning pedagogik shart-sharoitlari” mavzusidagi tadqiqotning asosiy yo‘nalishi raqamli ta’lim imkoniyatlari va vatanparvarlik tarbiyasi o‘rtasidagi pedagogik bog‘liqlikni nazariy jihatdan asoslash, yoshlarning vatanparvarlik dunyoqarashini rivojlantirishga ta’sir etuvchi omillarni aniqlash hamda mazkur jarayonning samaradorligini ta’minlaydigan pedagogik shart-sharoitlarni ilmiy jihatdan yoritishdan

Latin American Journal of Education
www.lajoe.org

iborat. Bunda raqamli ta’lim resurslarining tarbiyaviy salohiyati, pedagogik faoliyatning mazmuniy va metodik ta’minoti, yoshlarning raqamli savodxonligi, milliy qadriyatlarga munosabati va ijtimoiy faolligi o‘zaro aloqadorlikda tahlil qilinishi lozim.

Xulosa qilib aytganda, raqamli ta’lim muhitida yoshlarning vatanparvarlik dunyoqarashini rivojlantirish masalasi zamonaviy ta’limning texnologik imkoniyatlarini milliy tarbiya maqsadlari bilan uyg‘unlashtirishni talab etadigan kompleks pedagogik muammodir. Ushbu muammoni ilmiy asosda o‘rganish yoshlarning milliy o‘zligini anglashini chuqurlashtirish, tarixiy-madaniy merosga ongli munosabatini shakllantirish, axborotlarni tanqidiy baholash qobiliyatini rivojlantirish va jamiyat taraqqiyotiga daxldorlik hissini mustahkamlashga qaratilgan samarali pedagogik yondashuvlarni ishlab chiqish uchun nazariy hamda amaliy asos yaratadi. Shu jihatdan, mazkur tadqiqot raqamli ta’lim sharoitida vatanparvarlik tarbiyasining mazmunini boyitish, pedagogik shart-sharoitlarini tizimlashtirish va ta’lim amaliyotiga tatbiq etish imkoniyatlarini aniqlash nuqtayi nazaridan alohida ilmiy ahamiyat kasb etadi.

ADABIYOTLAR TAHLILI VA METODOLOGIYA

Raqamli ta’lim muhitida yoshlarning vatanparvarlik dunyoqarashini rivojlantirish muammosi zamonaviy pedagogika, tarbiya nazariyasi, raqamli ta’lim, ijtimoiy psixologiya hamda ma’naviy-axloqiy tarbiya yo‘nalishlarining o‘zaro integratsiyasi asosida o‘rganishni talab etadi. Mazkur muammoning nazariy asoslarini tahlil qilishda vatanparvarlikning ijtimoiy-pedagogik mohiyati, shaxs dunyoqarashining shakllanish qonuniyatlari, milliy qadriyatlarning tarbiyaviy imkoniyatlari va raqamli texnologiyalarning ta’lim jarayoniga ta’sirini yorituvchi ilmiy qarashlarga tayanish muhim ahamiyatga ega. Vatanparvarlik tarbiyasi shaxsda Vatanga muhabbat, milliy tarix va madaniy merosga hurmat, fuqarolik mas’uliyati, ijtimoiy faollik hamda mamlakat taraqqiyotiga daxldorlik tuyg‘usini shakllantirishga yo‘naltirilgan uzluksiz pedagogik jarayon sifatida namoyon bo‘ladi. Shu nuqtayi nazardan, mazkur jarayonni faqat ma’naviy-ma’rifiy tadbirlar bilan cheklab qo‘ymasdan, uni yoshlarning bilish faoliyati, mustaqil fikrlashi, axborot bilan ishlash madaniyati va ijtimoiy tajribasini rivojlantirish bilan uzviy bog‘liq holda tashkil etish zarur. Pedagogika fanida shaxsga yo‘naltirilgan, kompetensiyaviy, tizimli va faoliyatga asoslangan yondashuvlar tarbiyaviy jarayonni samarali tashkil etishning muhim metodologik asoslari sifatida qaraladi. Xususan, shaxsga yo‘naltirilgan yondashuv yoshlarning individual xususiyatlari, qiziqishlari va ijtimoiy tajribasini hisobga olishni nazarda tutsa, kompetensiyaviy yondashuv vatanparvarlikka oid bilimlarni amaliy faoliyat, mas’uliyatli xulq-atvor va fuqarolik pozitsiyasi bilan uyg‘unlashtirish imkonini beradi.

Latin American Journal of Education
www.lajoe.org

Aksiologik yondashuv esa milliy va umuminsoniy qadriyatlarning yoshlar dunyoqarashidagi o‘rnini ochib berib, Vatanga sadoqat, tarixiy xotira, madaniy merosga hurmat va ijtimoiy mas’uliyat kabi fazilatlarni ongli ravishda o‘zlashtirishga xizmat qiladi. Raqamli ta’lim masalalariga oid xalqaro ilmiy adabiyotlarda ham texnologiyalarning ta’limiy imkoniyatlarini pedagogik maqsadlar bilan uyg‘unlashtirish, o‘quvchilarning mustaqil ta’lim olishi va axborot savodxonligini rivojlantirishga alohida e’tibor qaratiladi. Jumladan, UNESCO tomonidan ilgari surilgan raqamli ta’lim, media va axborot savodxonligi bilan bog‘liq yondashuvlarda axborotni izlash, tahlil qilish, ishonchliligini baholash va undan mas’uliyatli foydalanish ko‘nikmalarini rivojlantirish muhim vazifa sifatida belgilanadi. Ushbu qarashlar raqamli ta’lim muhitida vatanparvarlik dunyoqarashini rivojlantirishda ham metodologik ahamiyatga ega, chunki yoshlarning milliy tarix, ijtimoiy hayot va mamlakat taraqqiyotiga oid axborotlarni tanqidiy tahlil qila olishi ularning ongli fuqarolik pozitsiyasini shakllantirishga yordam beradi. Shuningdek, zamonaviy pedagogik tadqiqotlarda interfaol ta’lim, muammoli vaziyatlar, loyiha asosida o‘qitish, hamkorlikdagi faoliyat va refleksiv metodlarning o‘quvchilar faolligini oshirishdagi imkoniyatlari yoritilgan. Mazkur metodlarni vatanparvarlik tarbiyasiga tatbiq etish orqali yoshlarni tarixiy-madaniy manbalarni o‘rganish, milliy merosga oid raqamli materiallar yaratish, ijtimoiy ahamiyatga ega loyihalarni amalga oshirish va jamoaviy tashabbuslarda qatnashishga jalb etish mumkin. Bunday faoliyat vatanparvarlik tushunchasining nazariy mazmunini real hayotiy tajriba bilan bog‘lashga xizmat qiladi. O‘zbekiston ta’lim tizimida yoshlarni milliy va umuminsoniy qadriyatlar ruhida tarbiyalash, ularning ma’naviy salohiyatini yuksaltirish hamda zamonaviy bilim va ko‘nikmalarini rivojlantirishga qaratilgan me’yoriy-huquqiy hujjatlar ham tadqiqotning muhim nazariy asosini tashkil etadi. Xususan, O‘zbekiston Respublikasining “Ta’lim to‘g‘risida”gi Qonuni, ta’lim-tarbiya jarayonini takomillashtirish va yoshlarning ma’naviy-axloqiy kamolotini ta’minlashga qaratilgan strategik hujjatlar mazkur muammoni milliy ta’lim siyosati nuqtayi nazaridan o‘rganish imkonini beradi. Ushbu hujjatlarning mazmuni yoshlarning intellektual salohiyatini rivojlantirish, mustaqil fikrlaydigan, ijtimoiy mas’uliyatli va faol fuqarolarni tarbiyalash vazifalari bilan bevosita bog‘liqdir. Shunga qaramay, raqamli ta’lim resurslarining vatanparvarlik dunyoqarashiga ta’sirini aniqlash, mazkur jarayonning pedagogik shart-sharoitlarini tizimlashtirish, tarbiyaviy faoliyat natijalarini baholash mezonlarini belgilash va raqamli vositalardan foydalanishning samarali metodikasini ishlab chiqish alohida ilmiy tahlilni talab etadi. Shu sababli mazkur tadqiqotda mavjud ilmiy qarashlarni umumlashtirish bilan bir qatorda, raqamli ta’lim muhiti va

Latin American Journal of Education
www.lajoe.org

vatanparvarlik tarbiyasi o‘rtasidagi o‘zaro aloqadorlikni aniqlashga alohida e’tibor qaratiladi. Tadqiqot metodologiyasi tizimli, shaxsga yo‘naltirilgan, aksiologik, kompetensiyaviy va faoliyatga asoslangan yondashuvlar uyg‘unligiga tayanadi. Tizimli yondashuv raqamli ta’lim muhitida vatanparvarlik dunyoqarashini rivojlantirish jarayonini maqsad, mazmun, metod, vosita va natijalarning o‘zaro bog‘liqligida o‘rganishga imkon beradi. Shaxsga yo‘naltirilgan yondashuv yoshlarning yosh xususiyatlari, individual ehtiyojlari, qiziqishlari va raqamli muhitdagi faolligini hisobga olishni nazarda tutadi. Aksiologik yondashuv milliy va umuminsoniy qadriyatlarning tarbiyaviy mazmunini ochib berishga, kompetensiyaviy yondashuv esa vatanparvarlikka oid bilim, qadriyat, munosabat va amaliy ko‘nikmalarning shakllanishini tahlil qilishga xizmat qiladi. Faoliyatga asoslangan yondashuv orqali yoshlarning raqamli loyihalar, virtual muzeylar, elektron ta’lim platformalari, tarixiy manbalar va ijtimoiy tashabbuslar bilan ishlash jarayonidagi ishtiroki o‘rganiladi. Tadqiqotda nazariy tahlil, ilmiy adabiyotlarni qiyosiy o‘rganish, pedagogik kuzatish, so‘rovnoma, suhbat, pedagogik tajriba va natijalarni sifat hamda miqdor jihatidan tahlil qilish metodlaridan foydalanish nazarda tutiladi. Nazariy tahlil yordamida vatanparvarlik dunyoqarashi, raqamli ta’lim muhiti va pedagogik shart-sharoitlar tushunchalarining mazmuni aniqlashtiriladi, qiyosiy tahlil orqali turli ilmiy yondashuvlarning umumiy va farqli jihatlari belgilanadi. Pedagogik kuzatish, so‘rovnoma va suhbat metodlari yoshlarning milliy qadriyatlarga munosabati, tarixiy merosga qiziqishi, raqamli axborotdan foydalanish madaniyati hamda fuqarolik mas’uliyati haqidagi tasavvurlarini o‘rganish imkonini beradi. Pedagogik tajriba tashkil etilgan taqdirda, uning aniqlovchi, shakllantiruvchi va yakuniy bosqichlari orqali ishlab chiqilgan metodik yondashuvlarning samaradorligi baholanishi mumkin. Olingan ma’lumotlarni tahlil qilishda natijalarning ishonchliligi, respondentlarning fikrlarini xolis talqin etish va tadqiqot etikasi talablariga rioya qilish muhim metodologik mezonlar sifatida belgilanadi. Umuman olganda, tanlangan metodologik yondashuvlar raqamli ta’lim muhitida yoshlarning vatanparvarlik dunyoqarashini rivojlantirishga ta’sir ko‘rsatuvchi pedagogik omillarni aniqlash, samarali ta’lim-tarbiyaviy vositalarni asoslash va mazkur jarayonni takomillashtirishga qaratilgan ilmiy-amaliy tavsiyalar ishlab chiqish uchun zarur nazariy hamda metodik asos yaratadi.

NATIJALAR

Raqamli ta’lim muhitida yoshlarning vatanparvarlik dunyoqarashini rivojlantirish muammosining nazariy-pedagogik tahlili mazkur jarayonni zamonaviy ta’limning mazmuni, metodlari va texnologiyalari bilan uzviy bog‘liq holda tashkil etish zarurligini ko‘rsatadi. Tadqiqot yo‘nalishi doirasida vatanparvarlik dunyoqarashini

Latin American Journal of Education
www.lajoe.org

rivojlantirishning mazmun-mohiyati, raqamli ta’lim resurslarining tarbiyaviy imkoniyatlari hamda ushbu jarayon samaradorligini ta’minlovchi pedagogik shart-sharoitlar tizimlashtirildi. Olingan nazariy xulosalarga ko‘ra, yoshlarning vatanparvarlik dunyoqarashi faqat Vatan tarixi, milliy qadriyatlar va davlat ramzlariga oid bilimlarni egallash bilan cheklanmaydi, balki mazkur bilimlarni shaxsiy e’tiqod, ijtimoiy mas’uliyat, fuqarolik pozitsiyasi va amaliy faoliyat bilan uyg‘unlashtirish orqali rivojlanadi. Shu sababli vatanparvarlik tarbiyasining samaradorligini baholashda yoshlarning bilim darajasi bilan bir qatorda, ularning milliy merosga munosabati, ijtimoiy tashabbuslarda ishtiroki, axborotlarni tanqidiy baholash qobiliyati va jamiyat hayotiga daxldorlik hissini ham hisobga olish lozimligi aniqlandi.

Tahlil natijalari raqamli ta’lim vositalaridan maqsadli foydalanish vatanparvarlik tarbiyasining mazmunini boyitish, ta’limiy materiallarning ko‘rgazmaliligini oshirish va yoshlarning mustaqil bilish faoliyatini faollashtirish uchun keng imkoniyatlar yaratishini ko‘rsatadi. Xususan, elektron kutubxonalar, virtual muzeylar, raqamli tarixiy manbalar, multimedia taqdimotlari, interaktiv xaritalar va ta’limiy videomateriallar orqali milliy tarix, ajdodlar merosi, madaniy qadriyatlar hamda mamlakat taraqqiyotiga oid bilimlarni tizimli ravishda o‘zlashtirish mumkin. Bunday vositalarning pedagogik ahamiyati ularning shunchaki axborot yetkazish xususiyatida emas, balki yoshlarni izlanish, taqqoslash, tahlil qilish, mustaqil xulosa chiqarish va o‘z fikrini asoslashga undashida namoyon bo‘ladi. Shu jihatdan, raqamli resurslarning tarbiyaviy samaradorligi ularning mazmuniy ishonchliligi, yosh xususiyatlariga mosligi, interaktivlik darajasi va pedagogik maqsadlar bilan uyg‘unligiga bevosita bog‘liq ekanligi asoslandi.

Tadqiqot doirasidagi nazariy umumlashtirishlar asosida yoshlarning vatanparvarlik dunyoqarashini rivojlantirishga xizmat qiluvchi asosiy pedagogik shart-sharoitlar belgilandi. Birinchidan, ta’lim mazmuniga milliy tarix, madaniy meros, milliy va umuminsoniy qadriyatlar hamda fuqarolik mas’uliyatiga oid raqamli materiallarni maqsadli integratsiya qilish zarurligi asoslandi. Ikkinchidan, raqamli ta’lim vositalaridan foydalanishda interfaol, muammoli va loyiha asosidagi metodlarni qo‘llash yoshlarning faol ishtirokini ta’minlovchi muhim omil sifatida belgilandi. Uchinchidan, pedagog va ta’lim tashkilotchilarining raqamli-pedagogik kompetensiyalarini rivojlantirish, ularga vatanparvarlik tarbiyasiga oid elektron resurslarni tanlash va ulardan samarali foydalanish ko‘nikmalarini shakllantirish muhimligi aniqlandi. To‘rtinchidan, ta’lim muassasasi, oila va mahalla hamkorligini raqamli muloqot vositalari orqali muvofiqlashtirish yoshlar tarbiyasida yagona maqsad va izchil pedagogik ta’sirni ta’minlashga xizmat qilishi asoslandi. Beshinchidan, yoshlarning

Latin American Journal of Education
www.lajoe.org

media va axborot savodxonligini rivojlantirish, axborot manbalarining ishonchliligini tekshirish hamda manipulyativ mazmundagi materiallarni tanqidiy baholash ko‘nikmalarini shakllantirish zarurati belgilandi.

Natijalar tahlili vatanparvarlik dunyoqarashini rivojlantirish jarayonini mazmunan o‘zaro bog‘langan bir necha tarkibiy komponent asosida tashkil etish maqsadga muvofiqligini ko‘rsatadi. Jumladan, kognitiv komponent yoshlarning Vatan tarixi, milliy qadriyatlar, madaniy meros va fuqarolik burchiga oid bilimlarini qamrab oladi. Aksiologik-emotsional komponent Vatanga muhabbat, milliy o‘zlikni anglash, tarixiy merosga hurmat va jamiyat taraqqiyotiga daxldorlik hissining rivojlanishini ifodalaydi. Faoliyatga oid komponent yoshlarning ijtimoiy loyihalar, ma’naviy-ma’rifiy tadbirlar, tarixiy-madaniy izlanishlar va jamoaviy tashabbuslarda faol ishtirok etishini nazarda tutadi. Raqamli-axborot komponenti esa elektron manbalardan oqilona foydalanish, axborotlarni tahlil qilish, ularning ishonchliligini baholash va raqamli makonda mas’uliyatli xulq-atvor ko‘nikmalarini qamrab oladi. Mazkur komponentlarning o‘zaro uyg‘unligi vatanparvarlikni faqat nazariy tushuncha sifatida emas, balki bilim, qadriyat, shaxsiy munosabat va ijtimoiy faoliyat birligida rivojlantirish imkonini beradi.

Shuningdek, raqamli ta’lim muhitida vatanparvarlik tarbiyasini tashkil etishda muayyan xavf va cheklovlarni hisobga olish zarurligi aniqlandi. Xususan, ishonchsiz axborotlarning tarqalishi, tarixiy voqelikning noto‘g‘ri talqin qilinishi, yoshlarning tayyor ma’lumotlarni tanqidiy tahlilsiz qabul qilishi va virtual faollikning amaliy ijtimoiy ishtirok bilan almashib qolishi tarbiyaviy jarayon samaradorligini pasaytirishi mumkin. Ushbu muammolarni bartaraf etish uchun raqamli resurslarni pedagogik ekspertizadan o‘tkazish, ishonchli manbalardan foydalanish, muammoli savollar va tahliliy topshiriqlarni qo‘llash, shuningdek, virtual faoliyat natijalarini real hayotdagi ijtimoiy tashabbuslar bilan bog‘lash zarurligi asoslandi. Bu esa raqamli ta’lim muhitini yoshlarning vatanparvarlik dunyoqarashini rivojlantirishda maqsadli boshqariladigan pedagogik makon sifatida tashkil etish muhimligini ko‘rsatadi.

Tadqiqot natijalarini umumlashtirish asosida yoshlarning vatanparvarlik dunyoqarashini baholash uchun bilim, qadriyatlarga munosabat, axborot bilan ishlash va ijtimoiy faollik mezonlaridan foydalanish maqsadga muvofiq deb topildi. Ushbu mezonlar asosida yoshlarning milliy tarix va madaniy merosga oid bilimlari, vatanparvarlik qadriyatlarini anglash darajasi, raqamli axborotlarni tanqidiy baholash qobiliyati hamda ijtimoiy ahamiyatga ega faoliyatdagi ishtirokini kompleks tahlil qilish mumkin. Mazkur yondashuv pedagogik faoliyatning natijalarini faqat o‘tkazilgan tadbirlar soni yoki foydalanilgan texnologiyalar bilan emas, balki yoshlar dunyoqarashida

Latin American Journal of Education
www.lajoe.org

kuzatiladigan sifat o‘zgarishlari bilan baholashga imkon beradi.

Umuman olganda, nazariy tahlil natijalari raqamli ta’lim muhitida yoshlarning vatanparvarlik dunyoqarashini rivojlantirish samaradorligi raqamli texnologiyalarning mavjudligi bilangina emas, balki ularning ilmiy asoslangan pedagogik maqsadlar, milliy qadriyatlar, interfaol ta’lim metodlari, axborot savodxonligi va ijtimoiy hamkorlik bilan uyg‘unlashtirilishi orqali ta’minlanishini ko‘rsatadi. Belgilangan pedagogik shart-sharoitlar hamda tarkibiy komponentlar mazkur jarayonni tizimli tashkil etish, tarbiyaviy faoliyatning mazmunini takomillashtirish va uning natijalarini mezonlar asosida baholash uchun nazariy asos bo‘lib xizmat qiladi.

MUHOKAMA

Raqamli ta’lim muhitida yoshlarning vatanparvarlik dunyoqarashini rivojlantirish masalasi zamonaviy pedagogika fanida ta’lim, tarbiya va axborot texnologiyalari integratsiyasini talab etuvchi murakkab ilmiy muammolardan biri hisoblanadi. Mazkur muammoning mohiyati raqamli texnologiyalardan foydalanish imkoniyatlarini kengaytirish bilangina cheklanmay, balki ularning yoshlar ma’naviy kamoloti, milliy o‘zlikni anglashi, fuqarolik mas’uliyati va ijtimoiy faolligini rivojlantirishga yo‘naltirilgan pedagogik mexanizmlarini aniqlashda namoyon bo‘ladi. Shu nuqtayi nazardan, vatanparvarlik dunyoqarashini rivojlantirish jarayonini raqamli ta’limning texnologik imkoniyatlari va milliy tarbiyaning ma’naviy-axloqiy asoslari o‘rtasidagi o‘zaro bog‘liqlikda o‘rganish muhim ilmiy ahamiyat kasb etadi.

Vatanparvarlik tarbiyasining an’anaviy shakllari, jumladan, ma’naviy-ma’rifiy tadbirlar, tarixiy sanalarga bag‘ishlangan mashg‘ulotlar, buyuk ajdodlar merosini o‘rganish va milliy qadriyatlarni targ‘ib etish yoshlarning ma’naviy dunyosini boyitishda muhim o‘rin tutadi. Biroq zamonaviy axborot makonida yoshlarning bilim olish manbalari va kommunikativ faoliyati sezilarli darajada o‘zgarib borayotganligi mazkur tarbiyaviy shakllarni yangi pedagogik vositalar bilan boyitishni taqozo etmoqda. Raqamli ta’lim resurslari orqali tarixiy manbalarni interaktiv o‘rganish, virtual muzeylar bilan tanishish, milliy madaniy merosga oid elektron loyihalarni yaratish va ijtimoiy muammolar yuzasidan jamoaviy muhokamalar tashkil etish imkoniyati paydo bo‘ladi. Ushbu vositalar yoshlarning ta’lim jarayonidagi faolligini oshirish bilan bir qatorda, ularning tarixiy voqelikni mustaqil anglashiga, milliy qadriyatlarni mazmunan idrok etishiga va vatanparvarlik tushunchasiga ongli munosabat shakllantirishiga ko‘maklashishi mumkin. Biroq bunday natijaga erishish raqamli vositalarning o‘z-o‘zidan mavjudligi bilan emas, balki ularning pedagogik maqsadga muvofiq tanlanishi va metodik jihatdan to‘g‘ri qo‘llanilishiga bog‘liq.

Latin American Journal of Education
www.lajoe.org

Mazkur masalani muhokama qilishda vatanparvarlikni faqat hissiy kechinma yoki milliy mansublikni anglash bilan chegaralab qo‘ymaslik lozim. Vatanparvarlik dunyoqarashi shaxsning Vatan tarixiga munosabati, milliy va umuminsoniy qadriyatlarni anglashi, jamiyat oldidagi mas’uliyatini tushunishi, qonunlarga hurmat bilan qarashi hamda mamlakat taraqqiyotiga o‘z hissasini qo‘shishga intilishi kabi o‘zaro bog‘liq jihatlarni qamrab oladi. Shuning uchun raqamli ta’lim muhitida tashkil etiladigan tarbiyaviy faoliyat yoshlarning nafaqat bilimlarini kengaytirishga, balki ushbu bilimlarni shaxsiy e’tiqod va amaliy xulq-atvor bilan bog‘lashga yo‘naltirilishi kerak. Masalan, tarixiy shaxslar faoliyatiga oid elektron manbalarni o‘rganish jarayonida ularning jamiyat rivojiga qo‘shgan hissasini tahlil qilish, milliy merosni asrashga doir raqamli loyihalarda qatnashish va mahalliy tarixni o‘rganish tashabbuslarini amalga oshirish vatanparvarlikning amaliy mazmunini ochib berishga xizmat qiladi.

Tadqiqot muammosining muhim jihatlaridan biri raqamli ta’lim vositalari orqali berilayotgan axborotning mazmuni va ishonchliligidir. Bugungi axborot makonida yoshlar turli manbalardan foydalanish imkoniyatiga ega bo‘lsalar-da, barcha ma’lumotlar ham ilmiy jihatdan asoslangan yoki xolis taqdim etilgan bo‘lavermaydi. Tarixiy voqealarning noto‘g‘ri talqin qilinishi, tekshirilmagan ma’lumotlarning tarqalishi va manipulyativ axborotlarning mavjudligi yoshlarning dunyoqarashiga salbiy ta’sir ko‘rsatishi mumkin. Shu bois vatanparvarlik tarbiyasini raqamli muhitda tashkil etishda media va axborot savodxonligini rivojlantirish alohida ahamiyatga ega. Yoshlar axborot manbalarini o‘zaro taqqoslash, dalillarni tekshirish, muallifning nuqtayi nazarini aniqlash va faktlarni subyektiv talqinlardan farqlash ko‘nikmalariga ega bo‘lishi zarur. Bunday yondashuv vatanparvarlikni biryoqlama axborotlarni qabul qilishga asoslangan tushuncha sifatida emas, balki tarixiy xotira, ilmiy tafakkur, mas’uliyatli fuqarolik va ongli ijtimoiy pozitsiya bilan uyg‘unlashgan qadriyat sifatida rivojlantirish imkonini beradi.

XULOSA

Raqamli ta’lim muhitida yoshlarning vatanparvarlik dunyoqarashini rivojlantirish zamonaviy pedagogika fanining dolzarb yo‘nalishlaridan biri bo‘lib, ta’lim va tarbiya jarayonini milliy qadriyatlar, zamonaviy axborot-kommunikatsiya texnologiyalari hamda shaxsga yo‘naltirilgan pedagogik yondashuvlar asosida takomillashtirishni taqozo etadi. Mazkur muammoning nazariy-pedagogik tahlili vatanparvarlik dunyoqarashini shakllantirish faqat yoshlarning Vatan tarixi, milliy madaniyati va buyuk ajdodlar merosi haqidagi bilimlarini kengaytirish bilan cheklanmasligini, balki ushbu bilimlarni shaxsiy e’tiqod, ma’naviy-axloqiy qadriyatlar, fuqarolik mas’uliyati va ijtimoiy faollik bilan uyg‘unlashtirish zarurligini ko‘rsatadi. Shu jihatdan, vatanparvarlik yoshlarning milliy o‘zligini

Latin American Journal of Education
www.lajoe.org

anglashi, jamiyat taraqqiyotiga daxldorlik hissi va mamlakat kelajagi uchun mas'uliyatni his etishini ifodalovchi muhim ma'naviy-ijtimoiy sifat sifatida namoyon bo'ladi.

Tadqiqot doirasidagi nazariy umumlashtirishlar raqamli ta'lim muhitining yoshlar vatanparvarligini rivojlantirishdagi imkoniyatlari, avvalo, ta'limiy axborotning mazmuni, ishonchliligi va pedagogik maqsadga muvofiq tashkil etilishiga bog'liqligini asoslaydi. Elektron kutubxonalar, virtual muzeylar, multimedia materiallari, interaktiv ta'lim platformalari va raqamli tarixiy manbalar yoshlarning milliy merosni o'rganish imkoniyatlarini kengaytiradi, mustaqil izlanish faoliyatini rag'batlantiradi hamda tarixiy voqelikni chuqurroq anglashiga yordam beradi. Biroq mazkur vositalarning tarbiyaviy samaradorligi ularning mavjudligi bilangina belgilanmaydi. Ularni interfaol metodlar, muammoli topshiriqlar, loyiha asosidagi ta'lim va ijtimoiy ahamiyatga ega amaliy faoliyat bilan uyg'unlashtirish muhim ahamiyat kasb etadi.

Xulosalarga ko'ra, raqamli ta'lim muhitida yoshlarning vatanparvarlik dunyoqarashini rivojlantirishning samaradorligi bir-biri bilan uzviy bog'liq pedagogik shart-sharoitlarni ta'minlash orqali oshirilishi mumkin. Jumladan, ta'lim mazmunini milliy va umuminsoniy qadriyatlar bilan boyitish, yoshlarning media va axborot savodxonligini rivojlantirish, pedagoglarning raqamli-pedagogik kompetensiyalarini takomillashtirish, oila va ta'lim muassasasi hamkorligini mustahkamlash hamda tarbiyaviy faoliyat natijalarini tizimli baholash mazkur jarayonning muhim tarkibiy qismlari hisoblanadi. Ushbu shart-sharoitlarning o'zaro uyg'unligi yoshlarning vatanparvarlikka oid bilimlarini ongli munosabat va ijtimoiy mas'uliyat bilan bog'lash uchun zarur pedagogik asos yaratadi.

Shuningdek, vatanparvarlik dunyoqarashini rivojlantirish jarayonida yoshlarning tanqidiy fikrlash qobiliyatini shakllantirish alohida ahamiyatga ega. Raqamli axborot makonida turli mazmundagi ma'lumotlarning keng tarqalishi yoshlarni axborot manbalarining ishonchliligini tekshirish, tarixiy dalillarni tahlil qilish va asoslangan xulosalar chiqarishga o'rgatishni talab etadi. Shu sababli vatanparvarlik tarbiyasini ilmiy tafakkur, axborot madaniyati va mas'uliyatli raqamli xulq-atvor bilan uyg'unlashtirish maqsadga muvofiqdir. Bunday yondashuv yoshlarning milliy qadriyatlarga hurmatini mustahkamlash bilan birga, ularning jamiyat hayotida ongli, faol va mas'uliyatli ishtirok etishiga zamin yaratadi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI:

1. O'zbekiston Respublikasi. O'zbekiston Respublikasining "Ta'lim to'g'risida"gi Qonuni. 2020-yil 23-sentabr, O'RQ-637-son. — URL: https://lex.uz/docs/-5013007.

Latin American Journal of Education
www.lajoe.org

2. UNESCO. Global Citizenship Education: Topics and Learning Objectives. — Paris: UNESCO, 2015. — URL: UNESCO rasmiy nashri.

3. UNESCO. Media and Information Literate Citizens: Think Critically, Click Wisely! Media and Information Literacy Curriculum for Educators and Learners. 2nd ed. — Paris: UNESCO, 2021. — URL: UNESCO rasmiy manbasi.

4. UNESCO. Global Citizenship Education in a Digital Age: Teacher Guidelines. — Paris: UNESCO, 2024. — URL: UNESCO rasmiy nashri.

5. UNESCO. Global Citizenship Education: Preparing Learners for the Challenges of the 21st Century. — Paris: UNESCO, 2014. — URL: UNESCO raqamli kutubxonasi.

6. Dewey, J. Democracy and Education: An Introduction to the Philosophy of Education. — New York: Macmillan, 1916.

7. Vygotsky, L. S. Mind in Society: The Development of Higher Psychological Processes. — Cambridge, MA: Harvard University Press, 1978.

8. Castells, M. The Rise of the Network Society. 2nd ed. — Chichester: Wiley-Blackwell, 2010.